

Brocki, Zygmunt

"Życie jak płomień. O życiu i pracach Józefa Borowika", Maria Boduszyńska-Borowikowa, Gdańsk 1972 : [recenzja]

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 18/4, 750-751

1973

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

publikacji biografii uczonych pozostajemy w tyle za historykami nauki ze Związku Radzieckiego. Zdobywamy się często na większe monografie takiego czy innego badacza. Nie stać nas jednak na wydanie serii popularnej (stojącej na wysokim poziomie naukowym) naszych najwybitniejszych przyrodników. O tych, którzy pracowali w Rosji, z pewnością napiszą historycy radzieccy (trwają obecnie prace m.in. nad książką o K. Bohdanowiczu). Stale brakuje nam jednak wydawnictw tego typu co omawiana książka Kleopowa np. o Kołłątaju, Staszicu, Zejsznerze — że ograniczę się choćby tylko do przyrodników, którzy mają ogromne zasługi dla kultury polskiej.

Zbigniew Wójcik

Maria Boduszyńska-Borowikowa: *Życie jak płomień. O życiu i pracach Józefa Borowika*. Gdańsk 1972 Wydawnictwo Morskie ss. 395.

Józef Borowik urodził się w 1891 r. w Kownie, wyższe studia odbył w Petersburgu na wydziale przyrodniczym tamtejszego uniwersytetu, stopień doktora uzyskał u prof. Jerzego Smoleńskiego w Katedrze Geografii Fizycznej Uniwersytetu Jagiellońskiego, w roku 1936, na podstawie opublikowanej w 1931 r. pracy *Kilka przyczynków stwierdzających oddziaływanie Wisty na stosunki Zatoki Gdańskiej*. Już bezpośrednio po studiach pracował w rybackiej stacji doświadczalnej w Uralsku i Ufie, w 1920 r. wrócił do Polski i od tego czasu całym swym życiem i pracą związał się z morzem. Był m.in. jednym z organizatorów Morskiego Laboratorium Rybackiego w Gdyni, organizatorem i wieloletnim dyrektorem Instytutu Bałtyckiego (1927—1950), w ostatnim okresie życia m.in. kierownikiem Katedry Ekonomiki i Ustawodawstwa Rybackiego oraz Zakładu Ekonomiki Rybackiej Wyższej Szkoły Rolniczej w Olsztynie. Zmarł w 1968 r. w Gdańsku.

W wymienionej wyżej książce autorka pisze, że „po śmierci Józefa Borowika [...] pojawiły się w dziennikach, tygodnikach i czasopismach naukowych nekrologii i wspomnienia. Znajdujące się w przygotowaniu wydawnictwo naukowe typu specjalistycznego słownika biograficznego zainteresowało się jego życiorysem. [...] Autorzy wspomnień i biogramów — przedstawiciele określonych środowisk naukowych lub zawodowych — nie mogli sobie poradzić z postacią, która nie mieści się w ściśle wycyrklowanym kręgu żadnego środowiska, a w dodatku wykracza poza każde z nich w najrozmaitszych kierunkach. Życiorysy napisane przez biologa, geografę, ekonomistę morskiego itd. znacznie się różnią między sobą, jakby nie dotyczyły tego samego człowieka. Łączy je tylko to, że wszystkie wyglądają stosunkowo blado, ponieważ każdy dotyczy tylko części życiowego dorobku i osobowości tego, który odszedł; nie mogąc zignorować jego działalności także w innych, nieraz odległych dziedzinach, życiorysy te często kwitują ją z pewnym zażenowaniem, tonem niemal niesprawiedliwiającym” (s. 8).

Bo Józef Borowik zajmował się różnymi dyscyplinami naukowymi i działał na różnych polach tych dyscyplin. To, co zostało przeze mnie skreślone na początku niniejszej noty mówi zaledwie, że się on zajmował rybactwem oraz regionem bałtyckim i skandynawistyką (Instytut Bałtycki). Tymczasem był to animator dziesiątków różnych przedsięwzięć naukowych, inicjator dziesiątków prac, z których wiele później sam już bezpośrednio organizował i którymi kierował. Bibliografia zaś jego prac, zamieszczona w omawianej tu książce, mówi nam, co następuje: J. Borowik jest autorem prawie 30 prac badawczych — z zakresu ichtiologii stosowanej i rybołówstwa morskiego, oceanografii, biologii i biochemii produktów rybnych oraz kilkuset prac naukowo-przeglądowych, fachowych i po-

pularyzatorskich — z zakresu ichtiologii i gospodarki rybnej, badań i eksploatacji zasobów morza, transportu morskiego (flota, porty), geografii i planowania przestrzennego regionu nadmorskiego, kultury morskiej, niemcoznawstwa i naukoznawstwa, a nadto jeszcze kilku innych publikacji, które w bibliografii musiały być już umieszczone pod nagłówkiem *Różne*.

Ale spojrzenie na tę bibliografię to znów tylko jakby schemat. Schemat ten wypełnia żywą treścią dopiero sama książka. Autorka pisze, że podjęła się próby ukazania różnorodnych wątków życia Józefa Borowika i na tym tle całokształtu działania — w głębokim przekonaniu, że „w naszym wieku specjalizacji i niwelacji indywidualności obraz człowieka współczesnego, który chciał być i był obywatelem całego świata myśli, który chciał i umiał rozwijać z jednakową żarliwością wszystkie dary, w jakie go wyposażyla natura — może się stać zapalającą iskrą, pochodnią podaną następnemu w sztafecie” (s. 8/9).

Tylko — zauważmy — czy w naszym wieku specjalizacji znajdzie się taki człowiek nauki, który będzie zdolny być następnym w takiej szafecie?

Autorka książki znała Józefa Borowika 23 lata, a na progu ostatniego dziesiątka lat jego życia losy ich złączyły się ze sobą więzią dożgonną. Książkę¹ napisała na podstawie niepublikowanych, pochodzących z różnych lat i mających najróżniejsze formy tekstów autobiograficznych (wiele z nich autorka wplotła do swej opowieści *in extenso*), wspomnień przekazanych jej ustnie, materiałach uzyskanych od wielu osób (tu znów wiele cytatów z korespondencji J. Borowika do tych osób i z ich korespondencji z autorką), wreszcie na podstawie publikowanych i nie publikowanych prac J. Borowika. Książka przedstawia jego życie od lat najmłodszych aż po dzień śmierci.

Jak już wspomniano, ta opowieść o życiu Józefa Borowika zawiera też bibliografię jego prac (s. 359—377). Autorka częściowo odstąpiła tutaj od ogólnie przyjętego w bibliografiach osobowych układu chronologicznego. Zastosowała układ rzeczowy, a dopiero w poszczególnych klasach porządek jest chronologiczny. Uczyniła to celowo, mianowicie dla „uwypuklenia różnorodności zainteresowań i działalności publicystycznej Józefa Borowika”, jak sama pisze na wstępie bibliografii (s. 359). W dziale A zawierającym prace opublikowane wykazała 338 prac² w dziale B — prace nie opublikowane — jest 20 pozycji, przy czym pominięte są drobne notatki i artykuły rozsiane po dziennikach i tygodnikach, a nadto publikacje, których odnalezienie jest obecnie albo niemożliwe, albo wymagałoby ogromnego czasu. Dział C bibliografii obejmuje działalność redaktorską: 14 czasopism i prac zbiorowych³. Wykazał prac o J. Borowiku książka nie zawiera⁴.

Na s. 378—394 umieszczony jest skorowidz osobowy. Wśród kilku setek nazwisk jest wiele nazwisk badaczy i organizatorów życia naukowego, w tym przedstawicieli nauki obcej, z którymi J. Borowik się kontaktował i z którymi współpracował. Książka *Życie jak płomień* jest więc też materiałem dla badaczy życia innych uczonych i naukowców.

Zygmunt Brocki

¹ Ukazała się ona w serii *Wspomnienia ludzi morza i wybrzeża*. Dwie poprzednie książki z tej serii też były przedstawione w „Kwartalniku Historii Nauki i Techniki”: prof. dr B. Kasprowicz, *Byłem juniorem* (1965) — zob. notę w „Kwartalniku” R. 13: 1968 s. 190—191; prof. dr inż. A. Rylke, *W służbie okrętu* (1967) — zob. rec. tamże s. 468—470.

² Brak tu pozycji: *Sp. Antoni Hryniewiecki (1878—1946). Wspomnienie pośmiertne*. W: *Morski przewodnik rybacki*, Gdynia 1947, s. 8—9.

³ Zauważyłem tu brak zeszytu „Biuletynu Komitetu Badań Morza PAN” z czerwca 1963 r. (współredaktorem był niżej podpisany) i pozycji: „Rocznik Olsztyński”, t. 1: 1958 — t. 8: 1968, członek Rady Redakcyjnej.

⁴ Publikacje te wykazuje *Polska bibliografia rybołówstwa morskiego 1945—1970*, Gdynia 1971, zob. tam poz. 3726—3730.